

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ



МАУП

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 3(19)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2008

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)я43
М43

Редакційна колегія

Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — головний редактор
Саєвич І. Г., канд. філол. наук — відповідальний редактор
Чирков В. М. — відповідальний редактор за випуск

Економічні науки

Баєва О. В., д-р біол. наук, проф., Дахно І. І., д-р екон. наук, проф., Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Кривобороденко Г. П., д-р екон. наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф., Поляков О. М., д-р екон. наук, проф., Радзієвський О. І., д-р екон. наук, Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Швець В. Я., д-р екон. наук, проф., Шостак Л. Б., д-р екон. наук, проф.

Політичні науки

Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф., Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Бідзюра І. П., д-р політ. наук, проф., Варзар І. М., д-р політ. наук, проф., Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф., Джинчарадзе Н. Г., д-р філос. наук, проф., Хижняк І. А., д-р іст. наук, проф., Храмов В. О., д-р політ. наук, проф., Шуба О. В., д-р політ. наук, проф.

Психологічні науки

Балл Г. А., д-р психол. наук, проф., Лігоцький А. О., д-р пед. наук, проф., Ложкін Г. В., д-р психол. наук, проф., Охременко О. Р., д-р психол. наук, проф., Приходько Ю. О., д-р психол. наук, проф., Синьов В. М., д-р пед. наук, проф., Чуприков А. П., д-р мед. наук, проф.

Юридичні науки

Александров Ю. В., канд. юрид. наук, проф., Ануфрієв М. І., канд. юрид. наук, проф., Бородін І. Л., д-р юрид. наук, проф., Бандурка О. О., д-р юрид. наук, проф., Корнієнко М. І., канд. юрид. наук, проф., Марчук В. М., д-р юрид. наук, проф., Подоляка А. М., канд. юрид. наук

М43 Міжрегіональна Академія управління персоналом.

Наукові праці МАУП / Редкол.: М. Ф. Головатий (голов. ред.) та ін. — К. : МАУП, 2001. — Вип. 1. —

ISBN 966-608-120-2

К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2008. — Вип. 3(19). — 244 с.: іл. — Бібліогр. в кінці ст. — ISBN 978-966-608-923-9

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку економіки, політології, психології і права.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник "Наукові праці МАУП" зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, в якому висвітлюються результати наукових досліджень в галузях економіки, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

Вищою атестаційною комісією України "Наукові праці МАУП" визнано як фахове видання з економічних і психологічних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/6 від 14 червня 2007 р.).

ББК 65.9(4УКР)я43+88я43

ISBN 966-608-120-2

ISBN 978-966-608-981-9

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2008
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	5	Ус М. И. <i>Современные подходы к процессам управления</i>	70
Дікарев О. І. <i>Інвестування паливно-енергетичного комплексу: світовий досвід для України</i>	5	Булавін П. Г. <i>Загальна характеристика формування цілей державного управління у зовнішньоекономічних відносинах</i>	76
Мойсеєнко І. П. <i>Індикативний метод оцінювання інтелектуального потенціалу</i>	11	Колосінський Є. Ю., Масалковська Л. <i>Вплив економічної глобалізації на діяльність суб'єктів господарювання</i>	80
Чернуха Н. М., Чернуха Г. О. <i>Інтеграція у сучасному освітньому просторі</i>	15	Аль-Тмейзі А. Ю. <i>Авіаційний комплекс України та його вплив на якість транспортних послуг</i>	88
Рибак О. М., Білоус А. О. <i>Досвід реформування вищої освіти у країнах Центральної та Східної Європи і його значення для України</i>	19	Лугова Г. В. <i>Санітарно-епідеміологічний моніторинг як інструмент управління профілактикою кишкових інфекцій серед військовослужбовців військових частин, що розташовані в басейні Дніпра</i>	92
Мушкин И. М. <i>Развитие дистанционного образования в высшей школе</i>	26	Сафонова А. С. <i>Генезис розвитку процесів фінансової глобалізації світової економіки в контексті інтеграційної взаємодії країн</i>	96
Мироненко В. В., Саєвич І. Г. <i>Інтернет як сучасна технологія навчання</i>	30	Арбузов А. Б. <i>Ризики кредитного портфеля в системі банківських ризиків</i>	102
Мельник П. П. <i>Економіко-екологічна збалансованість у системі захисту рослин</i>	34	Чабаненко В. В. <i>Формування загальноєвропейського ринку праці у процесі європейської економічної інтеграції</i>	111
Топчій С. П. <i>Інтеграційні об'єднання на ринку зерна України: переваги і недоліки</i>	38	Шарапов С. В. <i>Адміністративне управління в системі загального управління підприємством</i>	118
Кулик Р. О. <i>Методологія створення регіональних кластерів та оцінювання їх ефективності</i>	43	Янгалічев Р. Н. <i>Теоретичні основи розподілу і перекладання податків</i>	124
Кузнецов М. С. <i>Суцність колективного трудового конфлікту как объекта государственного управления</i>	50	Мамедов А. <i>Проект трубопровода “Баку–Одесса–Броды”: реалии и перспективы реализации</i>	132
Халамендик В. Д. <i>Професійна підготовка випускників вищих навчальних закладів: проблема управління</i>	57		
Давиденко А. П. <i>Роль держави в підтримці розвитку ринку послуг в Україні</i>	63		

С. П. ТОПЧІЙ

Яготинська філія МАУП

**ІНТЕГРАЦІЙНІ ОБ'ЄДНАННЯ НА РИНКУ ЗЕРНА УКРАЇНИ:
ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ**

Наукові праці МАУП, 2008, вип. 3(19), с. 38–42

Розглянуто основи формування інтеграційних об'єднань, завдання та особливості їх функціонування на ринку зерна України, визначено рівні інтеграції залежно від рівня господарського розвитку країн-учасниць та охарактеризовано основні проблеми економічної інтеграції. Наведено перелік основних організацій, що працюють над питанням удосконалення ринку зерна.

Економічні перетворення в Україні мають бути спрямовані на вирішення найважливішого завдання — радикальне реформування системи управління економікою як на макро-, так і мікрорівні (підприємства та об'єднання). Зміни на мікрорівні полягають у перебудові організаційної структури управління діяльністю підприємств, створенні промислово-фінансових груп, холдингових компаній. Необхідність створення і розвитку нових в Україні форм підприємництва об'єктивно зумовлена потребою підприємств у більш гнучких структурних формах, здатних адаптуватися до швидких змін зовнішнього середовища.

Розв'язання проблем трансформації національної економіки України на ринкових засадах, перехід до нових прогресивних технологічних процесів вимагає залучення значних обсягів інвестицій. За оцінками спеціалістів, для створення повноцінної експортноорієнтованої економіки Україні необхідно 40–50 млрд дол. США. Внутрішні можливості інвестування наразі обмежені і залежать від загальноекономічної ситуації в Україні, яка на сьогодні негативно позначається на всіх інвестиційних процесах. У нинішніх умовах господарювання практично припинився процес оновлення основних фондів — коефіцієнт їх вибуття становить менше 1%. Зношення основних фондів у деяких галузях становить 70–80%. Це свідчить про зниження технічного рівня та конкурентоспроможності виробництва. За оцінками фахівців, Україна має потенційні можливості для ефективного освоєння зовнішніх інвестицій

у сумі 2–2,5 млрд дол. за рік. Така сума достатня для реконструкції пріоритетних галузей економіки впродовж п'яти років. А при орієнтації лише на власні резерви цей процес неминуче триватиме понад 20 років.

Реалізація продукції на експорт залишається важкодосяжною метою для більшості виробників овочів і фруктів. Нині основними експортерами виробленої дрібними і середніми виробниками України сільськогосподарської продукції, у тому числі овочів і фруктів, є країни Балтії, Росія та Білорусь. Хоча Україна офіційно і заявила про стратегію євроінтеграції, проте істотному доступу українських високоцінних продуктів на західні ринки, принаймні в короткостроковій перспективі, і надалі перешкоджатимуть вхідні бар'єри на сільськогосподарських ринках ЄС (високі митні тарифи, політика протекціонізму в галузі сільського господарства та субсидії, які ставлять у нерівне становище імпорт сільськогосподарської та харчової продукції з інших країн, та ін.) разом з високими вимогами щодо якості продукції.

Проблеми економічної інтеграції привертають все більшу увагу провідних політиків і широкої громадськості держав, що виникли на колишньому союзному просторі. Інтеграційні процеси мають найважливіше значення як чинник відновлення і розвитку господарських комплексів нових держав. Розвиток інтеграційних процесів став закономірним результатом зростання міжнародного руху товарів і чинників їх виробництва, що потребувало створення надійніших виробничо-збутових зв'язків між країнами та усунення

численних перешкод на шляху міжнародної торгівлі і пересування чинників виробництва. Це виявилось можливим зробити тільки в умовах міждержавних інтеграційних об'єднань на основі багатосторонніх політичних угод.

Як свідчить аналіз економічної літератури і періодичних видань, існують різні аспекти визначення необхідності виникнення та функціонування інтеграційних об'єднань на ринку зерна. Аграрна реформа та інтеграційні процеси в Україні здійснюються в загальному руслі перетворень господарських систем і форм власності, притаманних більшості східноєвропейських країн, на що вказує академік І. Лукінов [3, 3]. Поступово формуються принципово нові аграрні та агропромислові структури — у напрямі розвитку в них приватних і колективних ініціатив та інтересів, форм власності та господарювання зі свободою їх вибору конкретними господарствами, що діють у системі ринкових відносин. Ринок сільськогосподарської продукції і продуктів її переробки формується суб'єктами ринкових відносин — приватними і державними підприємствами, підприємствами системи заготівлі, зберігання, переробки і реалізації продукції [4, 8].

На думку М. Пугачова, стрижневим в економічних відносинах інтегрованих сировинних і переробних підприємств є питання розрахунків за сировину, надану для переробки. При розробленні інтеграційної стратегії кожне підприємство має орієнтуватися на власні інтереси і визначати ступінь їх задоволення в інтеграційній структурі. Перевагу тієї чи іншої організації інтеграційного формування визначить ступінь задоволення потреб споживачів і прибуткового розвитку [6, 1].

Відомо, що на діяльність переробних підприємств негативно впливає сезонність виробництва сировини. Тому вони змушені шукати шляхи подолання цієї проблеми [5, 89]. Крім того, при створенні інтеграційних формувань в агропромисловому виробництві треба пам'ятати про статичність структури сільськогосподарських і переробних підприємств. Тому стратегія створення інтеграційних структур в АПК повинна передусім передбачати регіональний аспект [1, 112].

Здійснений якісний аналіз чинної нормативної бази дав змогу виокремити такі регіональні інтеграційні об'єднання країн: зона преференційної торгівлі, вільний торговельний простір (або зона вільної торгівлі), митний союз, спільний ринок, економічний союз.

На першому рівні, коли країни ще тільки роблять перші кроки до взаємного зближення, між

ними укладаються преференційні торгові угоди, які передбачають збереження національних митних тарифів у кожній з країн, що підписали їх. Цей рівень має розглядатися не як початковий, а як підготовчий етап інтеграційного процесу, який стає таким, тільки коли набуває розвиненіших форм. На цьому етапі сьогодні перебуває переважаюча більшість регіональних інтеграційних угруповань світу, в тому числі країн СНД.

На другому рівні інтеграції країни переходять до створення зони вільної торгівлі, що передбачає вже не просте скорочення, а повну відміну митних тарифів у взаємній торгівлі при збереженні національних митних тарифів у відносинах з третіми країнами. Широко відомий Європейський вільний торговельний простір був створений у 1960 р. за угодою восьми європейських країн. Сьогодні Європейський вільний торговельний простір втратив колишню важливість у зв'язку з високим рівнем інтеграції Європейського Союзу. Ще одним таким прикладом є вільний торговельний простір між США, Канадою та Мексикою — НАФТА (1994 р.), який еволюціонує в бік спільного ринку (до 2010 р.).

Третій рівень інтеграції пов'язаний з утворенням митного союзу — узгодженою відміною групою країн національних митних тарифів і введенням загального митного тарифу та єдиної системи нетарифного регулювання торгівлі відносно третіх країн.

Коли інтеграційний процес досягає четвертого рівня — спільного ринку, країни, що інтегруються, домовляються про свободу руху не тільки товарів і послуг, а й чинників виробництва — капіталу і робочої сили. Спільний ринок ЄС — найяскравіший, але не єдиний приклад економічної ефективності митного союзу. На всіх континентах існують регіональні союзи у формі митних союзів: "МЕРКОСУР", Андський пакт, Митний Союз Центральної Африки, Асоціація країн Південно-Східної Азії. Але, крім очевидних вигод функціонування спільного ринку, він має і негативні моменти. Йдеться про те, що підвищення продуктивності праці країн — учасниць спільного ринку в цілому не завжди передбачає однаково вигоду для всіх країн, які входять до спільного ринку. Через цю обставину виникають труднощі у створенні спільного ринку в різних частинах земної кулі.

На п'ятому, найвищому, рівні інтеграція перетворюється на економічний союз, який передбачає разом із загальним митним тарифом і свободою руху товарів і чинників виробництва також координацію макроекономічної політики та уніфі-

кацію законодавств у ключових сферах — валютній, бюджетній, грошовій. Процес формування економічного союзу успішно відбувається лише в Європі. Тільки тут розвивається інтеграційне утворення, яке вже досягло ступеня економічного союзу, це Європейський Союз.

Конкретні форми економічної взаємодії залежать від рівня господарського розвитку країн-учасниць. Особливості країн відповідно впливають на характер і рушійні сили інтеграції. Принципово можливе існування і шостого рівня інтеграції — політичного союзу, який передбачав би передання національними урядами більшої частини своїх функцій у відносинах з третіми країнами наддержавним органам. Проте жодне інтеграційне угруповання не тільки не досягло такого рівня розвитку, а й навіть не ставить перед собою подібних завдань.

Виходячи з розглянутих рівнів інтеграції можна виокремити найважливіші її чинники:

- інтернаціоналізація виробництва і створення міжнародних монополій нового типу;
- глибокі зрушення у структурі міжнародного розподілу праці, коли виробничі зв'язки утворюють тісну взаємодію між фірмами і всередині окремих компаній, складаючи “цехи одного заводу” з широко розвиненою внутрішньогалузевою спеціалізацією;
- науково-технічна революція, яка виводить інтернаціоналізацію ринку і виробництва на якісно новий рівень, зумовила необхідність міжнародного обміну результатами досягнень науки і техніки, формування нового технологічного базису;
- відвертість національних економік і свобода торгівлі, оскільки лібералізація міжнародного обміну полегшила адаптацію національних господарств до зовнішніх умов і дій, сприяла активнішому їх включенню в міжнародний розподіл праці і кооперацію, у процес широкій міждержавної співпраці.

Економічна інтеграція є узагальненням виробництва на міжнародному рівні за допомогою свідомого регулювання урядами країн взаємного розподілу праці і міжнародної виробничої кооперації, що беруть участь в ній. Такого роду узагальнення виявляється у підвищенні ефективності виробництва кожної країни до приблизно усередненого рівня в масштабах регіонального співтовариства держав і формуванні оптимальної структури їх національної економіки.

У ході аналізу нормативно-правової бази було визначено, що інтеграційні об'єднання в сучасній

міжнародній економіці ставлять перед собою в принципі схожі завдання.

1. Використання переваг економіки масштабу — забезпечення розширення розмірів ринку, скорочення трансакційних витрат, використання інших переваг на основі теорії економіки масштабу.
2. Створення сприятливого зовнішньополітичного середовища. Найважливішою метою більшості інтеграційних об'єднань є зміцнення взаєморозуміння і співпраці країн, що беруть участь у політичній, військовій, соціальній, культурній та інших не-економічних галузях.
3. Вирішення завдань торговельної політики. Регіональна інтеграція нерідко розглядається як спосіб зміцнення переговорних позицій країн у рамках багатосторонніх торгових переговорів.
4. Сприяння структурній перебудові економіки. Підключення країн, що створюють ринкову економіку або здійснюють глибокі економічні реформи, до регіональних торгових угод країн з вищим рівнем ринкового розвитку розглядається як найважливіший канал передання ринкового досвіду, гарантія незмінності вибраного курсу на ринок.
5. Підтримка молодих галузей національної промисловості. Навіть якщо інтеграційне об'єднання не передбачає дискримінаційних заходів проти третіх країн, воно нерідко розглядається як спосіб підтримання місцевих виробників, для яких з'являється можливість працювати на ширшому регіональному ринку.

Отже, оцінюючи сучасні інтеграційні угруповання, слід використовувати такі критерії: регіональні торгові угоди мають покривати всі галузі економіки без винятку; перехідний період не повинен перевищувати десяти років і включати чіткий графік лібералізації торгівлі в окремих галузях; лібералізація торгівлі має передувати або супроводжувати утворення будь-якого нового інтеграційного угруповання, особливо якщо спочатку тарифи є високими; загальний митний тариф, що вводиться в рамках митного союзу, не повинен перевищувати найнижчий тариф, що існував у країні з найнижчим тарифом у відповідній галузі; правила прийому нових членів в інтеграційні угоди повинні бути вельми ліберальні і не перешкоджати їх розширенню; правила визначення країни походження товару мають бути прозорими, щоб не виникло можливості протекціонізму всередині

угруповання. Після створення інтеграційного угруповання антидемпінгові правила не повинні більше застосовуватись у відносинах між її членами, а у відносинах з третіми країнами мають бути встановлені чіткі правила їх застосування.

Аналізуючи сучасний економічний стан країни (зокрема, зерновий сектор), можна стверджувати, що Україна має кілька основних конкурентних переваг щодо розвитку експорту високоприбуткової продукції сільського господарства: сприятливі кліматичні умови, багаті сільськогосподарські ресурси (у тому числі високопродуктивні ґрунти і придатні для зрошення землі), наявність у великій кількості водних ресурсів, досягнутий останнім часом прогрес у галузі торгівлі сільськогосподарською продукцією та розвитку підприємництва, а також близькість до основних іноземних ринків із постійно зростаючим попитом на сільськогосподарську продукцію. Проте водночас є кілька значних негативних тенденцій і проблем, які перешкоджають виходу України на зовнішні ринки сільськогосподарської продукції:

- низька продуктивність та ефективність аграрного сектора (як землі, так і робочої сили);
- скорочення посівних площ під високопродуктивними культурами перешкоджатиме зростанню рентабельності й продуктивності сільськогосподарських виробників, призведе до зменшення виробництва валової продукції сільського господарства;
- недостатні обсяги довгострокових українських та іноземних інвестицій у сільському господарстві призводять до того, що основні проблеми галузі залишаються невирішеними, не розвивається ринкова інфраструктура (сучасні складські приміщення, холодильне обладнання, упаковка, технології гідроохолодження, зрошення та ін.);
- відсутність оптової ринкової інфраструктури, яка сприяла б створенню та розширенню експортних ринків, а також поліпшенню якості продукції;
- неузгодженість стандартів якості продукції, які існують в Україні, з міжнародними стандартами (ISO, НАССР); підтвердження цих стандартів забезпечило б зростання експортного потенціалу ринку;
- нерозвинена інформаційна система і система збуту сільськогосподарської продукції для потреб переробної галузі та експортерів;
- низькі темпи запровадження нових видів продукції та технологій переробки, у тому

числі розробки нових продуктів, контролю якості, маркування та дизайну упаковки.

Ефективність і прогнозованість державного регулювання ринку зерна є об'єктивною передумовою економічного зростання зернового сектора України. Недостатня системність та неузгодженість законодавства України негативно впливають на стан зерновиробництва та ефективність маркетингу зерна, що призводить до втрат для учасників зернового ринку та економіки в цілому. Стратегічний підхід до державного регулювання зернового ринку, вдосконалення законодавчої та нормативно-правової бази, що регулюють правовідносини на ринку зерна, можуть істотно покращити результативні показники функціонування як окремих суб'єктів зернового ринку, так і в цілому агропродовольчого сектора України.

На стан зернового ринку України останніми роками почали впливати два потужних фактори, дія яких особливо виявилась упродовж останніх двох років:

- 1) розвиток у світі біопаливної промисловості викликав збільшення світового споживання зерна, скорочення перехідних залишків та відчутне зростання експортних цін на українське зерно;
- 2) розвиток експортної інфраструктури зернового ринку.

Крім того, з'являються два нових потужних фактори:

- 1) прийнято закон, згідно з яким після вступу України до СОТ припиняє діяти режим акумуляції сільськогосподарськими підприємствами податку на додану вартість, що призведе до втрат сільськогосподарських виробників орієнтовно у розмірі 4 млрд грн;
- 2) з 1 січня 2008 р. скасовується мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення за умови набуття чинності законами про державний земельний кадастр і про ринок землі. Вплив останніх двох факторів практично не вивчено.

Державна політика на найближчі роки повинна виходити з того, що ці фактори суттєво впливатимуть на зерновий ринок. Держава зобов'язана створити необхідні запаси продовольчої пшениці, які унеможливають всілякі спекуляції на ринку хліба. Повинні бути створені умови, при яких виробник може безперешкодно реалізувати зерно за ринковими цінами як на внутрішньому ринку, так і на зовнішньому (від використання експортних мит, квотування та ліцензування експорту необхідно відмовитися). Необхідно впровадити

Програму продовольчої допомоги для незахищених верств населення (дотації на хліб, м'ясо, цукор) і програми стимулювання розвитку переробної промисловості України (хлібопекарської, м'ясомолочної, біопаливної та ін.), розробити і впровадити п'ятилітню (2008–2012 рр.) програму забезпечення нарощування виробництва зерна до 58 млн тонн.

Для ефективного реформування державного регулювання українського ринку зерна важливим є використання накопиченого впродовж тривалого часу досвіду міжнародних (міждержавних) організацій, що працюють на ринку зерна, до яких належать Міжнародна рада із зернових культур (IGC); Міжнародна асоціація торгівлі зерном і кормами (GAFTA); Організація з питань продовольства та сільського господарства ООН (FAO).

Важливе значення мають інтеграційні процеси на мікрорівні. Це припускає встановлення прямих економічних зв'язків між господарюючими суб'єктами держав СНД, розвиток кооперації між підприємствами різних країн, створення спільних підприємств і міжнародних фінансово-промислових груп, розробку і здійснення сумісних інвестиційних проектів та ін. Проте цього недостатньо для справжньої інтеграції. Цей процес необхідний і на макроекономічному рівні. Макроекономічна інтеграція припускає узгодження на міждержавному рівні цілей соціально-економічного розвитку країн, які повинні бути виражені в конкретній, кількісно визначеній формі. Виходячи з цього має формуватись узгоджена структурна, науково-технічна, інвестиційна, соціальна і зовнішньоекономічна політика, що забезпечує якнайповнішу реалізацію поставлених цілей. Між двома рівня-

ми інтеграційного процесу потрібно забезпечити необхідну єдність. За допомогою державних і міждержавних інститутів можуть бути визначені та узгоджені народногосподарські інтереси країн, цілі їх розвитку, вироблені і узгоджені основні напрями економічної політики. Водночас на базі розроблених напрямів макроекономічної інтеграції державні і міждержавні інститути повинні сформувати інтеграційні механізми, що забезпечують інтенсифікацію інтеграційних процесів на мікрорівні (Митний і Платіжний союзи та ін.).



Література

1. Кобута І. В. Особливості аграрної політики Європейського Союзу на зерновому ринку // Економіка АПК. — 2006. — № 5. — С. 110–115.
2. Кравчук І. Регіональні аспекти інтеграції агропромислового виробництва // Економіка АПК. — 2000. — № 10. — С. 12–17.
3. Лукінов І. Особливості аграрної реформи та інтеграційних процесів в АПК України у контексті східноєвропейських перетворень // Економіка АПК. — 2000. — № 6. — С. 3–6.
4. Малік М. Інтеграція як фактор підвищення ефективності в реформованих сільськогосподарських підприємствах. — К.: ІАЕ УААН, 2000.
5. Побережна А. Розвиток світового виробництва ринку кормового зерна // Економіка АПК. — 2000. — № 9. — С. 88–90.
6. Проект АМР США/ПРООН "Аграрна політика для людського розвитку": Сектор сільського господарства в економіці України у 2003 р. // Сільське господарство України: Посіб. для виробника (підготовлений співроб. Агентства США з міжнародного розвитку) / За ред. М. Пугачова; Кол. авт.: В. Артюшин, Й. Василенко, В. Дем'янчук та ін. — //www/lof.org.ua/ukr/docs/Farm Handbook Ukr.doc (26.04.06)

Економічна інтеграція є узагальненням виробництва на міжнародному рівні за допомогою свідомого регулювання урядами країн взаємного розподілу праці і міжнародної виробничої кооперації, що беруть участь в ній. До регіональних інтеграційних об'єднань країн належать зона преференційної торгівлі, вільний торговельний простір (або зона вільної торгівлі), митний союз, спільний ринок, економічний союз.

Экономическая интеграция является обобщением производства на международном уровне с помощью сознательной регуляции правительствами стран взаимного разделения труда и международной производственной кооперации, что принимают участие в ней. К региональным интеграционным объединениям стран относят зону преференциальной торговли, свободное торговое пространство (или зону свободной торговли), таможенный союз, общий рынок, экономический союз.

Economic integration is generalization of production at an international level with the conscious adjusting by the governments of countries of mutual division of labor and international production co-operation, that take part in it. There are some parts of the regional associations of integrations: zone of the trade, free trade zone, custom union, common market, economic union.

Надійшла 5 червня 2008 р.